

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«АКАДЕМІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ»**

ЖАДАН Олена Володимирівна

УДК 35.078.3(336.1):(336.146:352)

**ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ
ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державній навчально-науковій установі «Академія фінансового управління», м. Київ.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України
Калюга Євгенія Василівна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
завідувач кафедри обліку та оподаткування

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Шевчук Олег Анатолійович,
Університет державної
фіскальної служби України,
перший проректор з навчально-методичної
та виховної роботи
(м. Ірпінь)

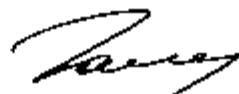
кандидат економічних наук, доцент
Микитюк Ігор Сергійович,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться «06» травня 2021 р. о 15⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.853.01 Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» за адресою: 01054, м. Київ, вул. Олеся Гончара, 46/48.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» за адресою: 01014, м. Київ, бульв. Дружби народів, 38.

Автореферат розіслано «05» квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. С. Гасанов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сталий соціально-економічний розвиток регіонів країни забезпечується ефективною діяльністю місцевих органів влади, пріоритетними завданнями яких є створення повноцінного середовища для надання якісних та доступних суспільних благ. Фінансовою базою для виконання функцій органами місцевого самоврядування є місцеві бюджети, доходи яких мають бути достатніми для здійснення запланованих видатків. Починаючи з 2014 року із прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні започатковано проведення реформи децентралізації, основною метою якої є передача владних та бюджетних повноважень з центрального рівня на регіональний, що сприятиме наближенню місцевої влади до мешканців і підвищенню доступності та якості освітніх, медичних, культурних, адміністративних, комунальних і соціальних послуг для населення.

На сьогодні вже відчуваються перші позитивні результати реформи, які проявляються у збільшенні податкових надходжень місцевих бюджетів. Однак незважаючи на значне зростання дохідної бази, невирішеною залишається проблема фінансової спроможності місцевої влади здійснювати власні та делеговані повноваження. Процес формування фінансових ресурсів постійно перебуває під впливом негативних факторів, таких як порушення строків сплати податків і зборів та уникнення від оподаткування. Зростання доходів місцевих бюджетів сприяє збільшенню та розширенню напрямів видатків. Водночас це спричинює виникнення ризиків незаконного й неефективного їх витрачання. Означені питання актуалізують створення дієвої системи державного фінансового контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів органів місцевої влади, яка дасть можливість підвищити фінансово-бюджетну дисципліну платників податків, а також прозорість, обґрунтованість і економічність діяльності розпорядників коштів.

Значний внесок у розвиток теоретичних та методичних аспектів організації фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: П. Атамас, М. Білуха, Н. Виговська, Т. Єфименко, С. Калюга, О. Кириленко, М. Кульчицький, Л. Ловінська, І. Микитюк, Ц. Огонь, В. Опарін, К. Павлюк, В. Письменний, В. Піхоцький, С. Свірко, А. Соколовська, І. Стефанюк, П. Сушко, О. Терешенко, В. Федосов, Л. Шаблиста, О. Шевчук, Р. Адамс, Н. Аюбов, Ш. Бланкарт, В. Бурцев, Дж. Стігліц, Е. Тейлор та інші.

Незважаючи на вагомий внесок вчених у розвиток теорії і практики фінансового контролю, залишаються невирішеними багато проблем, що стосуються вдосконалення фінансового контролю за формуванням та ефективністю й прозорістю використання місцевих бюджетів в умовах децентралізації. Необхідність вирішення цих питань обумовила вибір теми дослідження, визначення його мети, завдань та змісту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Під час виконання дисертаційного дослідження було взято участь у науково-дослідних роботах: Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах міжнародної економічної інтеграції» (номер державної реєстрації 0113U000042), в рамках якої обґрунтовано

пропозиції щодо удосконалення національної бюджетної класифікації доходів (запропоновано розподіл місцевих податків і зборів за категоріями залежно від об'єктів оподаткування) та видатків (обґрунтовано поділ субсидій і трансфертів залежно від суб'єкта, який їх отримує), що сприятиме посиленню фінансового контролю за надходженнями місцевих податків і дасть можливість своєчасно застосовувати заходи щодо їх збільшення; Запорізького національного університету за темою «Якість життя населення Запорізького регіону: соціологічний вимір» (номер державної реєстрації 0119U002914), в межах якої запропоновано удосконалення показників результативності бюджетних програм, зокрема, встановлення та застосування показників, які є вимірюваними у грошовому (або кількісному) виразі, що призведе до підвищення ефективності виконання бюджетних програм місцевих бюджетів та рівня життя населення регіону.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів як передумови покращення формування їх доходів і підвищення ефективності здійснення видатків.

Реалізація мети дисертаційної роботи забезпечується шляхом розв'язання таких завдань:

- розкрити економічну сутність доходів і видатків місцевих бюджетів та проаналізувати стан їх виконання за видами;
- з'ясувати підходи до систематизації доходів і видатків місцевих бюджетів за національними стандартами для обґрунтування приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів;
- поглибити теоретико-організаційні та правові засади фінансового контролю виконання місцевих бюджетів з метою підвищення його ефективності в сучасних умовах;
- провести моніторинг фінансового контролю планування та формування доходів місцевих бюджетів з метою виявлення джерел їх збільшення;
- визначити стан фінансового контролю використання коштів місцевих бюджетів і основні проблеми, які є у цій сфері;
- проаналізувати стан фінансового контролю виконання бюджетних програм місцевих бюджетів та оцінку їх результативних показників;
- удосконалити інструментарій організації фінансового контролю за повним і своєчасним надходженням доходів місцевих бюджетів;
- запропонувати теоретико-методичні підходи до покращення фінансового контролю використання коштів місцевих бюджетів;
- обґрунтувати напрями підвищення якості та корисності звітної інформації про виконання місцевих бюджетів.

Об'єкт дослідження – фінансовий контроль за формуванням, розподілом та використанням коштів місцевих бюджетів.

Предмет дослідження – теоретичні й практичні аспекти організації та методики проведення фінансового контролю за виконанням доходів і видатків місцевих бюджетів.

Методи досліджень. У процесі дослідження системи фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів використано *загальнонаукові та спеціальні методи*, такі як: *аналіз* (визначення тенденцій змін доходів і видатків); *синтез* (вивчення економічної сутності доходів і видатків); *індукція* (дослідження процесу виконання місцевих бюджетів); *дедукція* (обґрунтування теоретичних і практичних положень контролю за доходами і видатками місцевих бюджетів); *специфічні методи фінансового аналізу, а саме: регресійної, експертної оцінки* (розрахунок планових бюджетних показників доходів і видатків); *вибіркове спостереження* (аналіз окремих фактів порушення (нецільового використання коштів або недоотримання фінансових ресурсів)); *аналогія* (порівняння методики здійснення фінансового контролю в різних країнах світу); *абстрагування* (перехід від досліджень теоретичних питань до практичних висновків і конкретизації в частині застосування методів контролю виконання місцевих бюджетів за доходами та видатками); *логічного узагальнення результатів* (формулювання висновків); *графічний метод* (побудова графіків та рисунків).

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення сучасної економічної науки; праці вітчизняних та зарубіжних учених, присвячені методологічним засадам, методичним підходам і організаційним заходам щодо управління коштами місцевих бюджетів, здійснення фінансового контролю в контексті покращення формування та ефективності використання бюджетних коштів.

Інформаційна база дослідження: наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали фахових видань і науково-практичних конференцій, законодавчі та нормативно-правові акти щодо бюджетного процесу та фінансового контролю в Україні, статистичні та звітні дані Міністерства фінансів України, Рахункової палати України, Державної аудиторської служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Міжнародних організацій вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) тощо.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та вирішенні сукупності питань, пов'язаних з удосконаленням фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів.

У процесі дослідження отримано такі результати:

удосконалено:

- структуру національної бюджетної класифікації: доходів – шляхом розподілу місцевих податків за видами, а трансфертів – за економічною ознакою (на поточні та капітальні); видатків – у частині групування субсидій залежно від суб'єкта, який їх отримує, що дасть змогу посилити фінансовий контроль за надходженням доходів та цільовим використанням бюджетних коштів, а також сприятиме гармонізації національної бюджетної класифікації із Керівництвом зі статистики державних фінансів;

- методичний підхід до розподілу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій на основі врахування потенційного збільшення прибутковості об'єкта, будівництво або реконструкція якого фінансується за кошти субвенції. Це покращить розвиток інфраструктури регіону, збільшить надходження до місцевого

бюджету податку на доходи фізичних осіб внаслідок створення нових робочих місць, а також забезпечить науково обґрунтований та справедливий розподіл коштів державного бюджету в територіальному розрізі;

- науково-методичні підходи до здійснення фінансового контролю за плануванням доходів (перевірка відповідності видів запланованих доходів до ресурсних потенційних можливостей отримання доходів) та видатків місцевих бюджетів (перехресний аналіз спрямування коштів за функціональною та економічною класифікацією з урахуванням непередбачених подій), що позитивно вплине на забезпечення бюджетної збалансованості в довгостроковій перспективі та формування цілісного механізму управління коштами місцевих бюджетів;

отримали подальший розвиток:

- систематизація завдань органів державного фінансового контролю, зокрема включення до функцій Державної аудиторської служби України контролю за доходами місцевих бюджетів у частині перевірки складу запланованих доходів, визначених у рішенні про місцевий бюджет, на відповідність їхнім потенційним джерелам. Для реалізації запропонованого уточнено методичні прийоми контролю через застосування логічної перевірки структури доходів, що підвищить результативність діяльності суб'єктів контролю за повнотою і своєчасністю надходжень та здійсненням видатків;

- методичні засади організації внутрішнього контролю розпорядників коштів місцевих бюджетів з урахуванням принципів побудови його структури за моделлю COSO, шляхом: ідентифікації та оцінки впливу бюджетного ризику в різні часові періоди одного бюджетного року, що дасть можливість структурному підрозділу внутрішнього аудиту своєчасно запобігати фактам незаконного, неефективного й нерезультативного використання коштів;

- організаційно-методичний підхід до звітування про виконання місцевих бюджетів відповідно до міжнародних стандартів у частині відображення даних у документі «Звіт про затверджені та фактичні показники доходів і видатків місцевих бюджетів», зазначення причин суттєвих різниць між показниками. Це сприятиме підвищенню прозорості виконання місцевою владою своїх зобов'язань перед громадськістю та дасть змогу більш детально висвітлювати отримані фінансові результати при досягненні певних бюджетних цілей;

- інструментарій здійснення фінансового контролю за: мобілізацією доходів через виокремлення напряму «перевірка наявності документів, що підтверджують право власності на об'єкт оподаткування, та своєчасності їх переоформлення (оновлення)», що дозволить виявляти суму недоотриманого в місцевий бюджет доходу та вживати заходи з недопущення таких випадків у майбутньому; цільовим й обґрунтованим спрямуванням видатків шляхом посилення вимог до складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів, а саме: застосування результативних показників якості, які повинні бути вимірюваними у грошовому (або кількісному) виразі, а найменування напряму програми відображати сутність видатків у контексті економічної класифікації, що забезпечить ефективне прийняття рішень стосовно доцільності використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження мають теоретичне та практичне значення. Окремі рекомендації та науково-практичні

висновки щодо виділення основних напрямів ефективного контролю формування бюджетів в умовах реформування місцевого самоврядування України знайшли своє застосування в Управлінні східного офісу Державної аудиторської служби у Запорізькій області (довідка від 06.03.2017 р. № 04-08-00-14/1277). Методичні рекомендації щодо дотримання розпорядниками коштів порядку закупівель за рахунок місцевих бюджетів прийнято до впровадження в навчальний процес Запорізького центру перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій (довідка від 24.07.2020 р. № 176/03-19). Науково-теоретичні положення, аналітична інформація та результати науково-дослідної роботи впроваджені в навчальний процес Запорізького національного університету при викладанні дисципліни «Бюджетний процес та казначейська справа» (довідка від 22.01.2020 р. № 01.01-13/19). Методичні засади організації фінансового контролю використовуються в діяльності Головного управління Державної казначейської служби України у Запорізькій області під час ідентифікації та оцінки впливу ризиків, що виникають у процесі казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, а також розробки заходів контролю, спрямованих на запобігання або зменшення цих ризиків (довідка від 30.12.2020 р. № 07.1-08/10687).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням, що містить авторський підхід до формування положень теорії, методики й організації фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів за доходами і видатками. Усі наукові результати, викладені у дисертаційній роботі й опубліковані в наукових працях, отримані особисто здобувачем.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертації апробовані та позитивно оцінені на 9 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних і наукових конференціях, а саме: «Концепція сталого розвитку економічної та соціальної політики» (м. Київ, 2014 р.); «Розвиток національної економіки: теорія і практика» (м. Івано-Франківськ, 2015 р.); «Стан, проблеми та перспективи вдосконалення економіки України» (м. Ужгород, 2015 р.); «Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.); «Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації» (м. Клайпеда, 2016 р.); «Стратегія розвитку аудиту в умовах глобалізації економічних відносин» (м. Київ, 2016 р.); «Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки» (м. Ужгород, 2017 р.); «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» (м. Тернопіль, 2018 р.); «Проблеми і перспективи сучасного розвитку фінансів, обліку та банківської діяльності» (м. Дніпро, 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковані в 21 науковій праці загальним обсягом 8,55 друк. арк., з них: 11 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, загальним обсягом 6,32 друк. арк.; 9 праць апробаційного характеру загальним обсягом 1,66 друк. арк.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження, його об'єктом та предметом, складається зі вступу, трьох розділів з дев'ятьма

підрозділами, висновків, додатків і списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 178 сторінках. Робота містить 20 таблиць, 12 рисунків, 5 формул та 21 додаток на 29 сторінках. Список використаних джерел налічує 188 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, наведено основні наукові положення, що виносяться на захист і містять наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів, висвітлено інформацію про апробацію та опубліковані результати дисертації.

У першому розділі «Теоретичні засади фінансового контролю виконання місцевих бюджетів» досліджено економічну сутність і структуру місцевих бюджетів та особливості їх виконання, розглянуто міжнародні та національні стандарти класифікації доходів і видатків місцевих бюджетів як об'єкта фінансового контролю, систематизовано завдання органів державного фінансового контролю України.

Основу фінансової бази органів місцевої влади складають місцеві бюджети. Дослідження сутності та структури доходів місцевих бюджетів України показало, що переважну їх частину у 2020 р. становили податкові надходження (61%), офіційні трансферти (34%) та інші доходи – 5%. Головними бюджетоутворюючими надходженнями є ПДФО (62,3%) та місцеві податки (26,5%), здатні забезпечити стабільну фінансову базу бюджетів.

Структура видатків місцевих бюджетів формується у розрізі функцій, що виконують органи місцевого самоврядування, а також відображає використання коштів за економічною характеристикою. Встановлено, що значна частина ресурсів місцевих бюджетів (майже 80%) спрямовується на забезпечення поточних потреб, а на капітальні видатки (будівництво, реставрацію та реконструкцію з довгостроковим ефектом) використовується лише до 20%.

Відбувається посилення ролі місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України, частка яких за 2015–2019 рр. збільшилася з 18,5 до 23,3%, видатків – з 40,7 до 41,3%. Проте у 2020 р. порівняно з попереднім частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету знизилася більше ніж на 9 відсоткових пунктів (далі – в. п.), що свідчить про зростання рівня централізації бюджетних ресурсів.

Одним з інструментів аналізу складу і структури доходів і видатків є їх обґрунтована класифікація. Компаративний аналіз національної бюджетної класифікації доходів, класифікацій інших зарубіжних країн та класифікації, наведеної у главі 5 «Доходи» Керівництва зі статистики державних фінансів 2014 р. (КСДФ 2014) показав наявність розбіжностей у їхніх структурах, що унеможливило застосування єдиних підходів до аналізу та порівняння даних стосовно виконання місцевих бюджетів України з даними інших країн світу. Запропоновано внести зміни до структури бюджетної класифікації доходів шляхом розподілу місцевих податків і зборів за категоріями залежно від об'єктів оподаткування («Податки на доходи» та «Податки на власність»), а трансфертів – за економічними ознаками

(поточні та капітальні), що сприятиме підвищенню ефективності аналізу бюджетно-податкової політики, якості планування та контролю за доходами бюджету.

Порівняння структури національної економічної класифікації видатків та міжнародної, наведеної у главі 6 «Видатки» КСДФ 2014, свідчить про відмінність основних принципів класифікації, яка полягає у відсутності поділу на категорії видатків залежно від типу інституціональних одиниць, на які розподіляються кошти трансфертів і субсидій. З метою гармонізації національної економічної класифікації видатків до міжнародної запропоновано поділ видатків за видами діяльності та класифікацією субсидій населенню залежно від суб'єкта, який їх отримує, що сприятиме створенню єдиної інформаційної системи зведення показників бюджетних видатків на всіх рівнях влади, відстеженню динаміки та тенденцій розвитку, а також порівнянності інформації про фінансовий стан України з такою інформацією щодо країн, статистичні системи яких відповідають принципам КСДФ 2014.

Аналіз теоретичних, організаційних та правових аспектів здійснення фінансового контролю дав змогу визначити види, форми та методичні прийоми контролю, які доцільно застосовувати під час перевірки місцевих бюджетів. Акцентовано, що однією з форм фінансового контролю є аудит, застосування якого сприятиме запобіганню нецільового й неефективного використання бюджетних коштів та майна. Зарубіжний досвід поширення тих чи інших видів аудиторської діяльності свідчить, що в країнах – членах ОЕСР переважно застосовується фінансовий та аудит ефективності (табл. 1).

Таблиця 1

Застосування окремих видів аудиту за кордоном

Країна	Попередній аудит	Аудит за фактом		
		Судовий аудит	Фінансовий аудит	Аудит ефективності
Італія	+	+	-	-
Франція	-	+	-	-
Німеччина	+	-	-	-
Україна	+	-	-	-
Австрія	-	-	-	-
Польща	-	-	-	-
Словаччина	-	-	-	-
Угорщина	-	-	-	-

Джерело: складено автором на підставі вивчення зарубіжного досвіду.

Зазначено важливість досвіду зарубіжних країн, де організацію бюджетного процесу побудовано на бюджетуванні, орієнтованому на результат (наприклад, у Франції). У таких країнах до завдань аудиту ефективності переважно входить оцінювання рівня ефективності управлінської діяльності розпорядників бюджетних коштів на предмет досягнення запланованого кінцевого результату, до чого потрібно також посилити увагу в Україні.

З метою удосконалення методики здійснення фінансового контролю розроблено проєкт документа «Методичні рекомендації щодо основних напрямів аудиту виконання місцевих бюджетів», де визначено основні питання, які потрібно

дослідити при здійсненні фінансового аудиту за доходами та видатками місцевих бюджетів.

На основі аналізу видів та форм фінансового контролю в Україні проведено їх систематизацію залежно від функцій суб'єктів контролю і напрямів (доходи і видатки) (рис. 1).

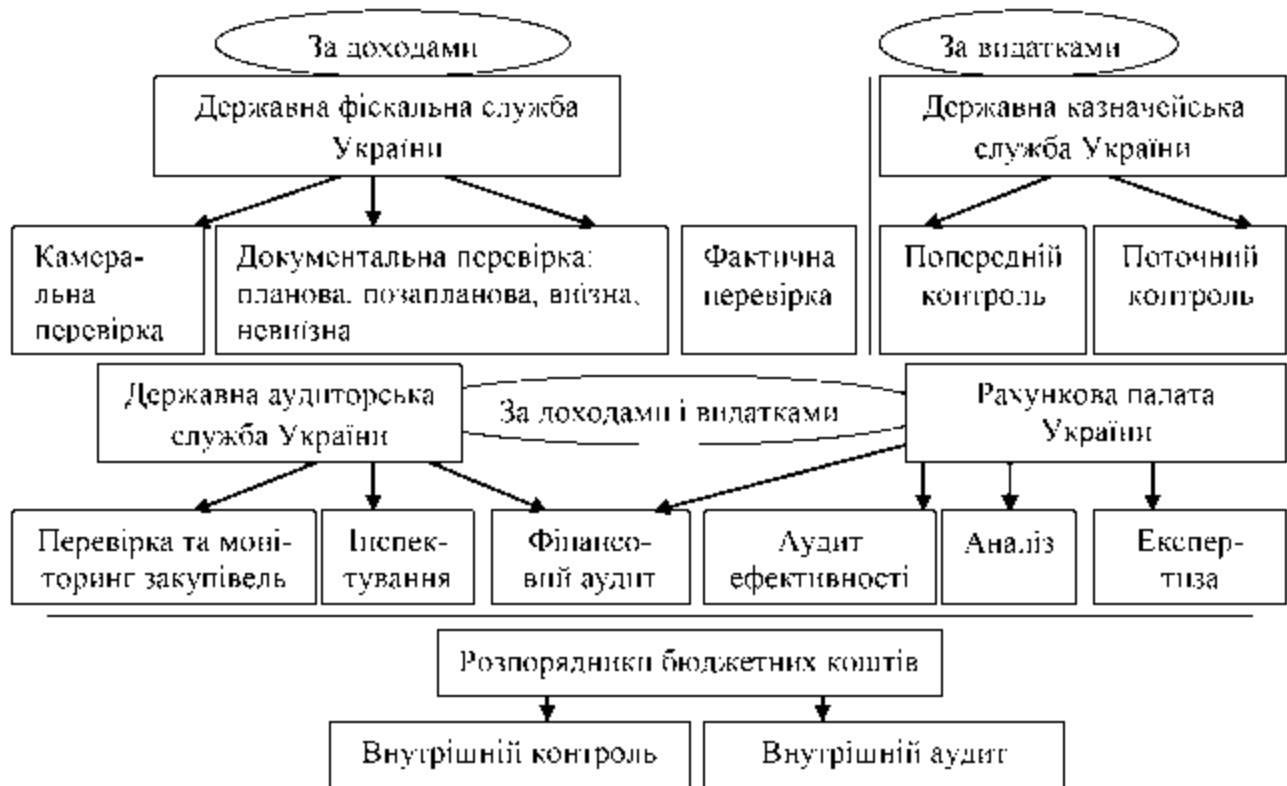

Рис. 1. Види та форми фінансового контролю за суб'єктами, що його здійснюють

Джерело: складено автором на підставі чинного законодавства.

У процесі узагальнення форм та видів фінансового контролю уточнено завдання Державної аудиторської служби України в частині контролю за доходами, зокрема здійснення перевірки складу запланованих доходів, визначених у рішенні про місцевий бюджет, на відповідність їх потенційним джерелам доходів, із подальшим внесенням змін до пп. 4 п. 4 Положення про Державну аудиторську службу України, стосовно здійснення контролю за доходами, що дасть можливість упорядкувати функції контролюючих органів та посилити контроль за виконанням місцевих бюджетів.

Досліджено методичні прийоми, що застосовуються в процесі контролю за доходами і видатками бюджетів, та запропоновано доповнити їх такими: логічна перевірка (за доходами – встановлення відповідності між запланованими доходами, визначеними у рішенні про місцевий бюджет, і потенційно можливими доходами; за видатками – відповідність бюджетних зобов'язань, які надаються органу казначейства, тим, що знаходяться у розпорядника коштів) та аналіз періодичності змін інформації (перевірка наявності та причин зміни умов договорів про закупівлю). Це дозволить підвищити результативність діяльності суб'єктів контролю за повнотою й своєчасністю надходжень та здійсненням видатків.

У другому розділі «Практика здійснення фінансового контролю виконання місцевих бюджетів в Україні» проведено аналіз організації, форм та видів фінансового контролю доходів і видатків місцевих бюджетів України, дана оцінка фінансового контролю результативності бюджетних програм місцевих бюджетів. Поглиблений аналіз зазначених питань здійснено на прикладі органів місцевого самоврядування та бюджетних установ Запорізької області.

Проведений аналіз формування доходів місцевих бюджетів України засвідчив, що у 2020 р. сукупні доходи зменшилися на 15,9% порівняно з 2019 р., що відбулось внаслідок зменшення обсягів наданих трансфертів з державного бюджету (на 44,4%) і припинення реалізації окремих державних програм із соціального захисту. Якщо у 2014–2019 рр. частка трансфертів в середньому становила 51%, то у 2020 р. вона зменшилася до 34%.

Для забезпечення більш ефективного використання наданих трансфертів запропоновано шляхи удосконалення порядку розподілу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток територій, зокрема врахування потенційного збільшення прибутковості об'єкта, будівництво (реконструкція) якого здійснюється за кошти субвенції. Для цього необхідно органам місцевого самоврядування надавати план функціонування та розвитку об'єкта, який передбачає створення нових робочих місць у регіоні, що приведе до підвищення ділової активності та збільшення надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевого бюджету.

Моніторинг формування та виконання місцевих бюджетів підтвердив наявність значних відхилень планових від фактичних показників, що характеризує низький рівень бюджетного планування і неврахування низки факторів, які спричинюють зміни обсягів доходів і видатків (табл. 2).

Таблиця 2

Планові та фактичні показники окремих видів доходів місцевих бюджетів України за 2018–2020 рр.

(млрд грн)

Вид доходів	2018			2019			2020		
	План	Факт	Відхилення,%	План	Факт	Відхилення,%	План	Факт	Відхилення,%
ПДФО	135,6	138,2	+1,2	163,6	165,5	+1,2	183,1	177,8	-2,9
Податок на прибуток підприємств	8,9	9,3	+5,9	10,0	10,2	+2,0	10,0	9,7	-2,5
Місцеві податки	58,9	61,0	+3,6	70,7	73,6	+4,0	74,8	75,5	+12,5

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби України.

Дослідження практики прогнозування надходжень ПДФО показало, що базою для визначення планових показників є переважно: витрати на оплату праці (фонд оплати праці); середньомісячна заробітна плата; мінімальна заробітна плата; прожитковий мінімум на одну працездатну особу в розрахунку на місяць; ставка оподаткування та додаткові джерела оподаткування. Виявлено недоліки прогнозування надходжень, зокрема відсутність у відкритому доступі

інформаційного забезпечення для розрахунку прогнозних показників, неврахування відмінностей у розмірах середньомісячної заробітної плати в територіальному розрізі, зміни соціально-економічної ситуації в країні (зниження ділової активності внаслідок впровадження карантину, спричиненого поширенням пандемії COVID-19).

Обґрунтовано необхідність урахування в процесі прогнозування ПДФО динаміки середньомісячної заробітної плати в конкретному регіоні та впливу ризиків і непередбачуваних подій на результати надходжень від податку. Крім того, слід забезпечити відкритий доступ громадськості до процесу прогнозування, що дасть можливість підвищити рівень точності та транспарентності бюджетної інформації.

Вагомим джерелом доходів місцевих бюджетів є плата за землю, частка якої знаходиться на рівні 10%. Проте у 2020 р. надходження плати за землю зменшилося на 4,2% порівняно з попереднім роком внаслідок наявних проблем в адмініструванні цього податку: 1) користування земельними ділянками здійснюється без оформлення необхідних правовстановлюючих документів (договору купівлі-продажу або оренди), у зв'язку з чим відбувається уникнення сплати податку користувачами земельних ділянок; 2) несвоєчасно проводиться нормативна грошова оцінка землі, яка є підставою для визначення розміру орендної плати за земельні ділянки, а також несвоєчасно здійснюється переукладання договорів оренди з урахуванням нової грошової оцінки, що призводить до зниження розміру орендної плати за землю.

Недоліком практики бюджетного планування дохідної частини місцевих бюджетів є невключення окремих видів доходів до рішення про затвердження місцевого бюджету (наприклад, не планується збір за місця для паркування транспортних засобів, хоча на території громади є паркувальні майданчики). З метою запобігання недоотримання доходів місцевими бюджетами обґрунтовано необхідність здійснення органами Державної аудиторської служби України контролю за правильністю визначення складу податкових надходжень до місцевих бюджетів, зокрема відповідністю зазначених у рішенні про місцевий бюджет видів доходів тим, які місцева влада має реальні можливості отримувати, що дасть змогу уникати випадків недостовірності інформації про реальні обсяги доходів.

Аналіз динаміки видатків місцевих бюджетів у контексті функцій, які виконують органи місцевого самоврядування, показав, що основна частина коштів у 2014-2019 рр. спрямовувалась на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, частки яких у середньому становили 34, 17 і 20% відповідно. У 2020 р. найбільший обсяг коштів місцевих бюджетів було спрямовано на освіту (41,7%), порівняно з попереднім роком цей показник збільшився на 6,6 в. п. (табл. 3).

Позитивна динаміка зростання видатків на освіту з місцевих бюджетів підтверджує їх пріоритетність серед інших, разом з цим, зумовлює й необхідність оптимізації їх обсягів, покращення фінансового контролю за якістю планування та ефективністю використання коштів. Потребує вдосконалення порядок визначення потреби в окремих видатках закладів освіти. Наприклад, спостерігається значне перевищення (до 20%) виділених коштів на придбання навчальної літератури понад

реальну потребу в них. Для усунення даного недоліку планування видатків розроблені методичні підходи для розрахунку планових показників з врахуванням: результатів виконання видатків у попередніх бюджетних періодах, ступеня забезпечення потреб в коштах, рівня інфляції.

Таблиця 3

**Динаміка структури видатків місцевих бюджетів України
у 2014–2020 рр. за функціональною класифікацією**

(%)

Показник	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальнодержавні функції	4,9	5,2	4,7	4,9	5,1	6,3	8,8
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,4
Економічна діяльність	4,1	6,9	10,0	11,4	13,7	14,7	20,0
Охорона навколишнього природного середовища	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5
Житлово-комунальне господарство	7,9	5,7	5,1	5,5	5,3	6,2	6,9
Охорона здоров'я	20,8	21,5	18,2	17,5	16,6	16,1	10,9
Духовний та фізичний розвиток	4,0	3,5	3,4	3,4	3,4	3,9	4,7
Освіта	32,0	30,3	27,3	27,9	29,4	33,6	42,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25,7	26,2	30,7	28,8	25,8	18,5	5,1
Всього	100	100	100	100	100	100	100

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби України.

Структура видатків на освіту є вкрай нерациональною, адже переважна їх частина (до 95%) спрямовується на поточне споживання і лише 5% – на розвиток сфери освіти. Обґрунтовано, що з метою посилення фінансового контролю за плануванням видатків необхідно проводити перехресний аналіз використання коштів за функціональною та економічною класифікацією, що сприятиме оптимізації обсягів коштів, які спрямовуються на поточні витрати та розвиток певної галузі і сприятиме забезпеченню бюджетної збалансованості в довгостроковій перспективі.

Виконання місцевих бюджетів у контексті програмно-цільового методу передбачає формування бюджетних програм. У роботі акцентовано увагу на системних недоліках фінансового контролю результативності бюджетних програм місцевих бюджетів, який переважно здійснюється після виконання програм і майже відсутній на етапі їх складання.

Дослідження критеріїв результативних показників бюджетних програм у різних країнах свідчить, що дані, які відображаються у цих програмах, оцінюються виходячи з більш широкого їх переліку та параметрів, ніж в Україні, що дає змогу контролюючим органам здійснювати всебічну оцінку якості та ефективності використання коштів. Запропоновано при виборі показників результативності обов'язкове врахування чітко визначеного грошового або кількісного вираження їх значень та встановлення критерію визначеності для результативних показників. Обґрунтовано необхідність удосконалення переліку показників результативності бюджетної програми «Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми

навчальними закладами» через доповнення його окремими показниками витрат, продукту, ефективності та якості, застосування яких підвищить вимірюваність ефективності бюджетних програм.

У третьому розділі **«Напрями удосконалення фінансового контролю виконання місцевих бюджетів»** обгрунтовано шляхи удосконалення методологічних засад та методичних прийомів фінансового контролю за формуванням доходів і використанням коштів місцевих бюджетів, а також за якістю формування звітності про виконання місцевих бюджетів.

З метою удосконалення контролю за мобілізацією доходів місцевих бюджетів обгрунтовано вибір його напрямів, а саме: перевірка наявності документів та своєчасності їх переоформлення (за потреби) користувачами земельних ділянок. Для цього запропоновано внести відповідні зміни до переліку основних напрямів здійснення контролю, визначених чинним законодавством, що дозволить виявляти суму недоотриманого в місцевий бюджет доходу від плати за землю та вживати заходи щодо недопущення таких випадків у майбутньому.

Попиремим недоліком практики складання бюджетних програм розпорядниками бюджетних коштів є нечітке визначення напрямів використання бюджетних коштів відповідно до економічної класифікації видатків. Запропоновано внести зміни до Правил складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів та звітів про їх виконання та визначити вимоги до заповнення п. 9 форми «Паспорт бюджетної програми», а саме: «найменування напрямку використання бюджетних коштів повинне бути конкретним та відображати економічну сутність видатків», що дасть змогу спростити аналіз відповідності результативних показників бюджетних програм запланованим напрямам використання коштів та покращити контроль за цільовим спрямуванням видатків місцевих бюджетів.

У процесі казначейського контролю виконання місцевих бюджетів розроблено документ «Методичні рекомендації проведення органами Державної казначейської служби України перевірки документів, що підтверджують здійснення закупівель за рахунок коштів місцевих бюджетів», основні положення якого містять мету та напрями проведення перевірки, нормативно-правове забезпечення та вимоги до термінів його здійснення. Застосування в практичній діяльності органів ДКСУ запропонованих Методичних рекомендацій сприятиме удосконаленню методики проведення поточного контролю за здійсненням видатків місцевих бюджетів та зменшить кількість порушень фінансово-бюджетної дисципліни.

Вагомий вплив на діяльність розпорядників коштів місцевих бюджетів спричиняють різного характеру ризики, які виникають у процесі формування та використання їхніх фінансових ресурсів. Запропоновано ідентифікувати такі види ризиків: бюджетні (несвоєчасне затвердження кошторисів доходів і видатків, укладання договорів про закупівлю, фінансування розпорядників нижчого рівня тощо); нормативно-правові (запровадження законодавчими актами певних обмежень на здійснення видатків); програмно-технічні (вихід з ладу технічного обладнання чи програмного забезпечення, яке використовується в бюджетній установі); кадрові (велика плинність кадрів, низька кваліфікація працівників).

Встановлено найвищий рівень небезпеки бюджетних ризиків на початку та наприкінці бюджетного року; запропоновано їх виокремлення в підгрупи залежно

від періодів бюджетного року та визначення відповідних рівнів небезпеки (1 і 2 групи – ризики на початку та наприкінці року, які мають високий рівень впливу; 3 група – ризики всередині року, які мають середній рівень впливу). Вчасна ідентифікація та оцінка впливу ризиків дасть можливість структурному підрозділу внутрішнього аудиту своєчасно запобігати фактам незаконного та неефективного використання коштів.

Запропоновано впровадження організації системи внутрішнього контролю (СВК) розпорядників коштів місцевих бюджетів з урахуванням принципів побудови його структури за моделлю COSO, яка передбачає 5 взаємопов'язаних елементів СВК, що стосуються всіх підрозділів, дій і процесів у бюджетній установі: внутрішнє середовище (середовище контролю); управління ризиками (оцінка, визначення та запобігання ризикам); заходи контролю; моніторинг; інформація та комунікація.

Наявні систематичні й достатньо значні відхилення планових і фактичних показників виконання місцевих бюджетів України зумовлюють необхідність підвищення ефективності фінансового контролю та забезпечення його прозорості, зокрема доступності звітної інформації для користувачів та громадськості. Обґрунтовано, що основою для своєчасного і точного інформування про результати виконання бюджетів для забезпечення середньо- та довгострокового бюджетного планування, а також постійного ефективного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів є бухгалтерський облік у державному секторі, трансформація якого має відповідати цілям управління державними фінансами та сприяти його ефективності.

Наголошено на необхідності погодження національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС) зі змінами, які відбуваються у міжнародних стандартах. Міжнародним стандартом, що визначає обов'язкову для розкриття інформацію про виконання бюджетів у фінансовій звітності суб'єктів державного сектора, підзвітних громадськості, про дотримання вимог та виконання показників бюджетів, є МСБОДС 24.

З урахуванням положень МСБОДС 24 запропоновано інформацію про порівняння фактичних та планових сум подавати у вигляді форми «Звіт про порівняння передбачених в бюджеті та фактичних сум», яка складається за принципом обліку, використаним при складанні бюджету. З метою здійснення аналізу, застосування необхідних заходів, підвищення якості та прозорості звітності про виконання місцевих бюджетів запропоновано разом із зазначеною формою Звіту складати пояснювальну записку до нього, яка міститиме пояснення істотних різниць між фактичними та передбаченими бюджетом сумами та допоможе користувачам зрозуміти причини істотних відхилень від показників затвердженого місцевого бюджету.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання обґрунтування теоретичних положень і розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів як передумови покращення формування їх доходів і підвищення ефективності здійснення видатків.

1. На формування доходів і здійснення видатків місцевих бюджетів впливають внутрішні та зовнішні фактори, які негативно позначаються на їх обсягах та динаміці. Пині дохідна база місцевої влади залишається недостатньою для забезпечення високого рівня суспільних благ громадян та подальшого соціально-економічного розвитку регіонів. Процес використання бюджетних коштів потребує наукового обґрунтування та підвищення прозорості. Аналіз фінансового контролю за формуванням та використанням ресурсів місцевих бюджетів свідчить про його недосконалість, що відображається наявністю значної кількості порушень, виявлених контролюючими органами.

2. На підставі аналізу теоретичних підходів до визначення економічної сутності доходів місцевих бюджетів як об'єкта фінансового контролю встановлено, що доходи являють собою сферу економічних відносин суспільства, пов'язану з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів з метою забезпечення реалізації функцій місцевих органів влади. Підтверджено, що у структурі доходів податкові надходження становлять значну частку, однак їх обсяги є недостатніми для забезпечення належної якості суспільних послуг для населення. У багатьох зарубіжних країнах значно вищою є питома вага місцевих податків у доходах місцевих бюджетів. Це дало підстави для визначення джерела доходів, які необхідно збільшувати задля зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування в Україні. Акцентовано на важливій ролі видатків місцевих бюджетів у забезпеченні суспільних потреб та соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад. У структурі видатків домінують видатки на освіту, що потребує постійного контролю за ефективністю їх здійснення.

3. З метою гармонізації структури доходів і видатків місцевих бюджетів України з міжнародними стандартами (Керівництво зі статистики державних фінансів за 2014 рік) обґрунтовано, що у національній класифікації доходів види надходжень, які належать до місцевих податків, доцільно віднести до інших видів податків класифікації залежно від об'єктів оподаткування, а трансферти класифікувати за економічною ознакою. Видатки на субсидії слід розподіляти за призначенням (поточні або капітальні) і суб'єктом, який їх отримує. Це сприятиме покращенню фінансового контролю виконання місцевих бюджетів за доходами і видатками, підвищенню якості інформації щодо змісту доходів та економічної характеристики видатків, а також досягненню сумірності основних параметрів розвитку економіки України з такими ж показниками зарубіжних країн.

4. На підставі організаційних та правових підходів до систематизації завдань органів державного фінансового контролю та функцій, які ними здійснюються, запропоновано включити до переліку завдань Державної аудиторської служби України контроль за відповідністю складу запланованих доходів фактичним можливостям місцевої влади отримувати доходи з інших джерел. Для реалізації зазначеного завдання проаналізовано методичні прийоми контролю та наведено приклади їх застосування під час перевірки виконання бюджетів за доходами та видатками. Уточнено методичні прийоми контролю шляхом застосування логічної перевірки структури доходів, що підвищить результативність діяльності суб'єктів контролю за повнотою й своєчасністю надходжень до місцевих бюджетів.

5. У результаті дослідження формування доходів місцевих бюджетів доведено негативний вплив значних обсягів міжбюджетних трансфертів на діяльність органів місцевої влади щодо збільшення власної дохідної бази. Обґрунтовано, що надходження місцевих бюджетів залежать від: стабільної роботи підприємств та організацій, що сприяє збільшенню доходів від податку на прибуток підприємств; ділової активності та зайнятості населення, за рахунок чого збільшуються надходження від податку на доходи фізичних осіб. Розроблено методичний підхід до розподілу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій на основі врахування потенційного збільшення прибутковості об'єкта, будівництво або реконструкція якого фінансується за кошти субвенції. Це сприятиме розвитку інфраструктури регіону, збільшенню доходів місцевого бюджету, забезпечить науково обґрунтований та справедливий розподіл коштів державного бюджету у територіальному розрізі.

6. З метою покращення фінансового контролю за плануванням та здійсненням видатків місцевих бюджетів обґрунтовано науково-методичні підходи щодо застосування методу бюджетування, який передбачає використання інформації про результати попередніх бюджетних періодів, необхідної в процесі прийняття рішень на майбутні періоди; перевірки напрямів видатків у розрізі їх функціональної класифікації з детальним аналізом за економічною характеристикою. Це сприятиме більш точній оцінці доцільності окремих напрямів видатків і вчасному запобіганню витрачання коштів на потреби, які не приносять очікуваного результату.

7. Обґрунтовано, що з метою підвищення дієвості фінансового контролю за результативністю виконання бюджетних програм місцевих бюджетів необхідно посилити вимоги щодо складання паспортів бюджетних програм через визначення та застосування таких результативних показників якості, які можна виміряти у грошовому або кількісному виразі та здійснити більш точну оцінку якості результатів витрачання коштів за бюджетною програмою; визначення найменування напрямку програми, яке має відображати сутність видатків у контексті економічної класифікації, що забезпечить ефективне прийняття рішень стосовно доцільності використання фінансових ресурсів.

8. Підтверджено необхідність подальшого удосконалення методів і інструментів фінансового контролю за мобілізацією доходів. Запропоновано акцентувати увагу на перевірці наявності правовстановлюючих документів у користувачів земельними ділянками та своєчасного їх персоформлення у разі проведення нормативної грошової оцінки земель, розмір якої впливає на визначення орендної плати та, як наслідок повноту надходження до бюджету місцевого податку – плати за землю. Це підвищить дієвість фінансового контролю за повною і своєчасністю наповнення місцевих бюджетів.

9. Розроблено методичні підходи до організації зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю за ефективним використанням коштів. Запропоновано проведення оцінки ефективності бюджетних закупівель за допомогою відповідних критеріїв. З урахуванням принципів побудови системи внутрішнього контролю структури за моделлю COSO обґрунтовано 5 взаємопов'язаних елементів системи внутрішнього фінансового контролю, які стосуються всіх підрозділів, дій і процесів

в установах розпорядника коштів місцевих бюджетів. Доведено, що вагомий вплив на діяльність бюджетних установ спричиняють ризики різного характеру, які доцільно ідентифікувати за такими видами: бюджетні, адміністративно-господарські, нормативно-правові, програмно-технічні та кадрові. Запропоновано здійснювати оцінку впливу бюджетних ризиків залежно від періодів бюджетного року (на початку, всередині та наприкінці). Це дозволить структурному підрозділу внутрішнього аудиту своєчасно запобігати фактам незаконного, неефективного й нерезультативного використання коштів.

10. Дослідження стану відображення інформації у звітності про виконання місцевих бюджетів дозволило обґрунтувати методичний підхід до звітування про виконання місцевих бюджетів відповідно до міжнародних стандартів. Запропоновано відображати дані про затверджені та фактичні показники доходів і видатків місцевих бюджетів в окремому документі із зазначенням причин суттєвих різниць між показниками. Це сприятиме підвищенню прозорості виконання місцевою владою своїх зобов'язань перед громадськістю та дасть змогу більш детально висвітлювати отримані фінансові результати при досягненні певних бюджетних цілей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Жадан О. В. Відповідність національної та міжнародної класифікацій доходів. *Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 5. С. 846–850. URL: <http://global-national.in.ua/issue-5-2015/13-vipusk-5-traven-2015-r/914-zhadan-o-v-vidpovidnist-natsionalnoji-ta-mizhnarodnoji-klasifikatsij-dokhodiv> (0,57 о. а.)

2. Жадан О.В. Внутрішній контроль за ефективністю видатків місцевих бюджетів. *Наукові праці НДІФІ*. 2017. Вип. 3 (80). С. 139–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2017_3_13 (0,71 о. а.) (Видання представлене в міжнародних наукометричних базах даних: Google Scholar, Research Bible, Index Copernicus ICI World Journals).

3. Жадан О.В. Економічна класифікація видатків: національний і міжнародний досвід. *Науковий огляд. Економіка*. 2018. Т. 8, № 51. С. 22–34. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1645> (0,57 о. а.) (Видання представлене в міжнародних наукометричних базах даних: Google Scholar, CORE, OpenAir Європейська база даних, Road Directory of Open Access Scholarly Resources, ResearchBib, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Directory Indexing of International Research Journals, Ulrich's Periodicals Directory, WorldCat, Directory of Research Journals Indexing, Polish Scholarly Bibliography (PBN), Open Academic Journals Index (OAJI), Scientific Indexing Services (SIS)).

4. Жадан О.В. Застосування класифікаційних ознак фінансового контролю при виконанні місцевих бюджетів. *Науковий журнал Міжнародного гуманітарного університету (Серія «Економіка і менеджмент»)*. 2015. Вип. 12. С. 182–185. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/42.pdf> (0,53 о. а.) (Видання

представлене в міжнародних наукометричних базах даних: *Google Scholar, Index Copernicus*).

5. Жадан О.В. Контроль ефективності використання коштів місцевих бюджетів. *Науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2017. Вип. 16. С. 137–142. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/16_2017/30.pdf (0,55 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *Google Scholar, Index Copernicus*).

6. Жадан О.В. Контроль над формуванням звітності про виконання місцевих бюджетів. *Науковий журнал «Вісник Одеського національного університету. Економіка»*. 2017. Т. 22, Вип. 5 (58). С. 176–179. URL: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2017_22_5/35.pdf (0,56 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *Google Scholar, Index Copernicus*).

7. Жадан О.В. Підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів. *Молодий вчений. Економічні науки*, 2020, № 4 (80). С. 323–327. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/4/66.pdf> (0,55 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *Google Scholar, OAJ, Research Bible, Index Copernicus*).

8. Жадан О. В. Фінансовий контроль планування бюджетних програм для місцевих бюджетів. *Наукові праці ІІДФІ*. 2016. Вип. 2 (75). С. 114–122. URL: http://nprndfi.org.ua/?page_id=775&lang=ru&aid=802 (0,56 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *Google Scholar, Research Bible, Index Copernicus I T World Journals*).

9. Жадан О.В. Фінансовий контроль надходжень до місцевих бюджетів. *Науковий журнал «Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки»*. 2016. Вип. III–IV (63–64). С. 254–263. URL: http://chteiknteu.cv.ua/herald_ru/content/download/archive/2016/v3-4/NV-2016-v3-4_28.pdf (0,64 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *UlrichsWeb Global Serials Directory (ProQuest), Google Scholar, Index Copernicus, Crossref*).

10. Жадан О.В. Фінансовий контроль планування видатків місцевих бюджетів. *Науковий журнал «Економічний форум» Луцького національного технічного університету*. 2016. Вип. 2. С. 240–246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_2_39 (0,56 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *Ulrich's Periodicals Directory (USA), Index Copernicus*).

11. Жадан О.В. Функції контролю щодо виконання місцевих бюджетів. *Науковий журнал «Вісник Хмельницького національного університету»*. 2016. Вип. 1. С. 50–54. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2016/VKNU-ES-2016-N1_232.pdf (0,62 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *Google Scholar, Index Copernicus*).

12. Жадан О.В. Шляхи підвищення соціально-економічної ролі місцевих бюджетів. *Науковий вісник ХДУ (Серія «Економічні науки»)*. 2014. Вип. 8, Ч.4. С. 179–182. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/205.pdf (0,47 о. а.) (Видання представлено в міжнародних наукометричних базах даних: *Google Scholar, Index Copernicus*).

Публікації за матеріалами конференцій

13. Жадан О.В. Відповідність фінансової звітності про виконання місцевих бюджетів міжнародним стандартам. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Ужгород, 21 квітня 2017 р.; ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2017. С. 301–304 (0,17 д. а.).

14. Жадан О.В. Зарубіжний досвід проведення реформи місцевого самоврядування та доцільність його використання в Україні. *Концепція сталого розвитку економічної та соціальної політики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3–4 жовтня 2014 р.; Громадська організація «Київський економічний науковий центр». Київ, 2014. С. 15–17 (0,13 д. а.).

15. Жадан О.В. Застосування термінології фінансового контролю в державному секторі. *Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 6–7 листопада 2015 р.; Наукова організація «Перспектива». Дніпропетровськ, 2015. С. 35–37 (0,2 д. а.).

16. Жадан О.В. Методичні прийоми контролю за виконанням місцевих бюджетів. *Розвиток національної економіки: теорія і практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 3–4 квітня 2015 р.; ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», Івано-Франківськ, 2015. С. 97–98 (0,21 д. а.).

17. Жадан О.В. Об'єкт фінансового контролю виконання місцевих бюджетів за видатками. *Стат. проблеми та перспективи вдосконалення економіки України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 2–3 жовтня 2015 р.; Ужгородський національний університет. Ужгород, 2015. Ч. 2. С. 61–64 (0,22 д. а.).

18. Жадан О.В. Оцінка методів планування та прогнозування доходів місцевих бюджетів. *Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Клайпеда (Республіка Литва), 29 січня 2016 р.; Клайпедський університет. Клайпеда, 2016. С. 271–274 (0,24 д. а.).

19. Жадан О.В. Пропозиції щодо формування доходів місцевих бюджетів. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Тернопіль, 26 червня 2018 р. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2018. С. 83–85 (0,21 д. а.).

20. Жадан О.В. Фінансовий контроль за плануванням доходів місцевих бюджетів. *Стратегія розвитку аудиту в умовах глобалізації економічних відносин*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 31 березня–1 квітня 2016 р.; Київський національний торговельно-економічний університет, Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі. Київ, 2016. С. 148–150 (0,16 д. а.).

21. Жадан О.В. Удосконалення фінансового контролю виконання доходів місцевих бюджетів. *Проблеми і перспективи сучасного розвитку фінансів, обліку та банківської діяльності*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 23 березня 2020 р.; Університет імені Альфреда Нобеля. Дніпро, 2020. С. 196–198 (0,12 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Жадан О. В. Фінансовий контроль виконання місцевих бюджетів. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». – Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Київ, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних засад, методичного інструментарію та організації фінансового контролю виконання місцевих бюджетів за доходами та видатками.

У роботі обґрунтовано методичні підходи до розподілу коштів субвенцій, які дозволять збільшити власні доходи місцевих бюджетів. Удосконалено структуру бюджетної класифікації доходів і видатків як інструмента фінансового контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів.

Розвинуто науково-практичні підходи до визначення інструментарію організації фінансового контролю за мобілізацією доходів та прозорістю й ефективністю здійснення видатків місцевих бюджетів.

Розроблено методичний підхід до відображення звітних даних про затверджені та фактичні показники доходів і видатків місцевих бюджетів та доведено важливість зазначення причин суттєвих різниць між показниками.

Ключові слова: місцевий бюджет, фінансовий контроль, зовнішній контроль, внутрішній контроль, виконання бюджетів, надходження доходів, ефективність видатків, прозорість, якість звітності.

АННОТАЦИЯ

Жадан Е.В. Финансовый контроль выполнения местных бюджетов. - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 «Деньги, финансы и кредит». Государственное учебно-научное учреждение «Академия финансового управления», Киев, 2021.

Диссертация посвящена исследованию теоретических основ, методического инструментария и организации финансового контроля выполнения местных бюджетов по доходам и расходам.

В работе обоснованы методические подходы к распределению средств субвенций, которые позволят увеличить собственные доходы местных бюджетов. Усовершенствована структура бюджетной классификации доходов и расходов как инструмента финансового контроля за формированием и использованием финансовых ресурсов.

Развиты научно-практические подходы к определению инструментария организации финансового контроля за мобилизацией доходов, прозрачностью и эффективностью осуществления расходов местных бюджетов.

Разработан методический подход к отображению отчетных данных об утвержденных и фактических показателях доходов и расходов местных бюджетов и доказана важность указания причин существенных различий между показателями.

Ключевые слова: местный бюджет, финансовый контроль, внешний контроль, внутренний контроль, исполнение бюджетов, поступление доходов, эффективность расходов, прозрачность, качество отчетности.

ANNOTATION

Zhadan O.V. Financial Control of execution of local budgets. Manuscript.

The Candidate's Degree in Economics Thesis in specialty 08.00.08 "Money, finance and credit". State Educational-Scientific Establishment the "Academy of Financial management", Kyiv, 2021.

The thesis focuses on the research of theoretical foundations, methodological tools, and organization of the financial control over meeting the local budget targets in relation to revenue and taxes.

Based on the results of researching the conditions and problems of local budget revenue formation, the work justifies the following need: improvement of the methodological approach to distributing the state budget subvention among local budgets for the purpose of taking measures targeted at social and economic development of certain territories with a view of potential revenue increase of the object whose construction or reconstruction is financed by means of the subvention. That will promote the development of the region's infrastructure and the local budget's increase due to the personal income tax inflow resulting from new jobs creation as well as provide scientifically grounded and unbiased territorial allocation of the local budget funds.

The assessment of local budgets' tax distribution has revealed that most funds are spent on education: however, in comparison with the developed countries of the world, these taxes are significantly higher in Ukraine and require well-grounded planning, efficient spending, and tougher financial control over the expenditure of funds.

The analysis has been made of the national and international budget revenue and tax classification provided in the Manual on Government Finance Statistics (2014); their structural differences have been revealed, which makes it impossible to use the same approach to the evaluation and comparison of budget execution data in Ukraine and other countries. It has been planned to introduce changes into the classification structure of budget revenues (to classify local taxes and dues into the categories «Income Tax» and «Property Tax», based on the object of taxation; to classify transfers into current and capital ones according to their economic characteristics) and tax revenues – in the part on grouping subsidies depending on the subject that receives them. That will help to approximate the national budget classification to the international one, improve the quality of planning and control over budget revenues and taxes as well as establish a unified information system of budget data balance on all levels of the government.

A deeper insight has been made into the methodological techniques which can be applied to control revenues and taxes. It has also been proposed to specify the techniques by adding the following ones: logical control (over revenues – establishing the correspondence between planned revenues and those which the local government may gain; over taxes – correspondence between budget commitments made to the State Treasury Service of Ukraine and those that are attributed to the budget holder) and analysis of periodical change of data (checking whether there are changes and what the

reasons are for the change of procurement agreements). That will increase the performance of authorities responsible for monitoring the efficiency of revenue and tax inflow.

With a view of increasing the accuracy of local budgets' planned tax indices and tightening the control over the economic basis of taxes distribution, a proposition has been justified as for reasonability of control over the evaluation of the need in financing the procurement of goods (work, services) and planning taxes in respect of their functional classification with their simultaneous distribution according to economic characteristics, which will allow monitoring the amount of costs by each economic aspect and direct spending the costs onto the needs that will promote more productive use of costs for the society's sake.

It has been proved that when establishing the indicators of budget programs' efficiency it is necessary to take into account the possibility to evaluate their indices in quantitative and monetary forms. It has been proposed to set the measurability of indicators as an efficiency evaluation criterion. Argumentation has been given to the necessity to perfect the list of efficiency indicators for the budget program «Provision of General Secondary Education by Comprehensive Educational Institutions» by incorporating to this list certain indicators of expenses, goods, productivity, and quality. That will enhance the evaluation of budget programs' reasonability and facilitate decision-making processes concerning further management of local budgets' financial resources.

Much attention has been paid to researching the organization of financial control over the appropriate target-oriented allocation of local budgets' funds, i.e.: it has been substantiated that there is a need for including into the Rules on Drafting Passports of Local Budget Programs and Reports on their Execution the requirements for specifying the uses of budget funds, which will reflect the economic substance of taxation and tighten the control over the target-oriented allocation of budget funds.

The research has been done on the approaches to organizing the system of internal control (SIC) over local budget holders with consideration of its structural principles based on the COSO model. The risks affecting the organization of internal control by budget holders have been analyzed and identified. The budget risk influence in different time periods of one fiscal year has been evaluated, which will allow the internal audit structural subdivision to timely prevent the occasions of illegal, inefficient, and unproductive use of funds.

Based on the studies of international standards and for the purpose of eliminating the discrepancies in the national standards, it has been proposed to display report data on confirmed and actual local budget revenue and tax indices and to indicate in a separate document the reasons for significant discrepancies between the indices. That will enhance the transparency of how the local government fulfills its liabilities to the local community and will enable more detailed coverage of financial results obtained while pursuing specific budget objectives.

Keywords: local budget, financial control, external control, internal control, execution of budgets, completeness of income, efficiency of expenditures, transparency, quality of reporting.

Підписано до друку 02.04.2021. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 1,4. Умовн. друк. арк. 1,58.
Тираж 130 прим. Зам. № 1476

Фізична особа-підприємець В. В. Моспанов

Україна, 69035, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 158, оф. 257.
тел.: (075) 362-8-007, accentmxy@gmail.com

Дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі підприємств
та організацій України 2 103 000 0000 081508 від 02.12.2014 р